

TVC, 20 anys de transició

Televisió de Catalunya (TVC) acaba de complir vint anys. És un període òptim per fer balanç d'una institució que és no sols una de les més paradoxals de la Catalunya autònoma post-franquista, sinó també una de les més importants de la cultura catalana contemporània. Quan acabem de commemorar també els de Catalunya Ràdio, els vint anys de la creació i consolidació de TV3 –i de la ràdio i la televisió públiques del grup CCRTV– prenen una significació només comparable amb la del sistema escolar únic en català. Ara bé, nascuda de la transició, TVC no ha acabat encara el seu continu procés de transformació, enfrontada ara amb un nou quadre de reptes i de perills.

La perspectiva de la transició ofereix un model conceptual per avaluar críticament els diferents moments de la TVC com a iniciativa política i com a empresa lingüística i cultural. Lògicament, les limitacions d'un article periodístic obliguen a ser esquemàtic i a ometre sovint matisos o dades de consideració. Aquest article se centrarà especialment en les relacions de TVC amb la reconstrucció i afirmació de l'espai televisiu i cultural del català. Des d'aquest punt de vista, convé recordar que el nou marc que els negociadors catalans van obtenir en els pactes de la transició es concretà en el model de l'estat de les autonomies i en la prohibició de federació entre si. La negació, o almenys indefinició, d'un país català, o d'un àmbit de referència de Països Catalans, com havia proposat Joan Fuster, i la successiva creació d'un mapa fragmentat d'autonomies amb competències suficients per fer-se la punyeta en matèries com llengua, cultura, educació i comunicació, adobà el camí d'una televisió catalana frustrada i frustrant. Frustrant almenys per a tots els que no s'accontentaven amb un model autonomista de ràdio i televisió.

La via del model autonomista. El primer capítol de la televisió catalana, doncs, consisteix en la crònica de com els governs i les polítiques televisives de Madrid –de la UCD i del PSOE, amb el suport d'AP-PP– han anat impedit una implantació ràpida, extensa i plena d'una televisió pròpia de l'espai del català. Una televisió que fes normal en l'espai català el que el franquisme i TVE havien fet per a totes les Espanyes i per al castellà. Després de vint anys, no es pot dir que l'èxit no hagi coronat l'empresa.

De fet, encara avui l'espai del català no disposa de cap canal de televisió que cobreixi i doni servei, amb garanties de

“El primer capítol de la televisió catalana consisteix en la crònica de com els governs i les polítiques televisives de Madrid –de la UCD i del PSOE, amb el suport d'AP-PP– han anat impedit una implantació ràpida, extensa i plena d'una televisió pròpia de l'espai del català”

recepció equiparables a les dels altres canals convencionals de televisió, a tots els territoris històrics del català. Se'm dirà que el model de desenvolupament de la televisió a l'estat no ho permet. I és cert. Aquest és justament el gran èxit de l'operació sistemàtica del Govern espanyol durant els anys de democràcia: que el desplegament automàtic del model faci impensable un altre model alternatiu d'implantació i desplegament de la televisió. En uns moments tan importants de canvi com l'actual, arran de la digitalització i de la concessió de nous canals de televisió digital (terrestre i per satèl·lit), l'eficàcia reductiva del model és indiscutible.

L'evolució de TV3, doncs, acusa les marques de la contradicció. Quin era el model que havia de seguir TV3? Ara, tenim una imatge feta de TV3 i segurament (per a molts que tenim la sort de poder-la sintonitzar) molt posi-

tiva. Però, poc abans de la seva creació i dels seus primers anys de desplegament, abundaven les idees peregrines. L'únic model existent era TVE, la quinta essència del centralisme i de l'espanyolisme. Podia ser TVE el catalitzador de la nova televisió catalana? Molts polítics i professionals ho pensaven així. Tenint en compte l'experiència del “circuit catalanobalear” de TVE, no estaven completament desencaminats (en el supòsit, és clar, d'una transferència de TVE-Catalunya a la Generalitat). Però, en canvi, el model del primer Govern Pujol va desestimar aquesta opció. I amb ell, tots els partits catalans van optar per la creació d'una televisió nova de trinca (Ilei de la CCRTV de 1983), per bé que els pactes només permetien la creació d'una corporació a imatge d'RTVE i d'un tercer canal. Així ho entengueren els primers responsables del canal, que el batejaren amb el nom de TV3. Però, pretenia ser realment “el tercer” amb relació al “primer” i al “segon”, de TVE?

La història de CCRTV i de TV3 demostra que no. De la gosadia d'aquell primer Govern de Pujol, encara en mengem. La identitat de marca de TV3 (i en part del model televisiu català) es va anar definint justament a l'esquena dels conflictes amb TVE i RTVE. I, paradoxalment, els grans salts en la definició d'un model potent, innovador i popular vingueren de la superació de les servituds del model i/o dels paranys i negatives procedents de Madrid. Recordem-ho.

Etapas d'una transició inacabada. Amb la voluntat d'obrir línies de valoració dels vint anys de TVC i TV3,

aventuro una mirada retrospectiva amb cinc moments de transició cap a la televisió catalana.

Etapa de negociació (1975-1982). Si en l'àmbit estatal, la democratització de TVE va ser molt posterior a les primeres eleccions, en l'àmbit català l'autonomia televisiva va ser més difícil que la política i molt posterior a les primeres eleccions. A més de les retallades imposades per l'Estatut, la transferència de competències sobre televisió a la Generalitat va ser després ajornada durant anys. UCD no es decidia i el primer Govern del PSOE del 1982 encara pensava en un tercer canal d'RTVE. Convé recordar que tots els referèndums i eleccions de la decisiva transició es van fer sense televisió catalana.

Etapa d'afirmació (1983-1988). El Parlament de Catalunya no va acceptar un model de supeditació a RTVE i va aprovar la creació de CCRTV el maig del 1983. Cap al juny s'inaugurava Catalunya Ràdio i l'11 de setembre van començar les primeres proves de TV3. No hi havia permisos ni llei del tercer canal ni xarxa de transmissió del senyal per Catalunya (que en principi l'havia d'oferir RTVE). Els responsables del projecte decidiren tirar endavant el nou canal amb una xarxa pròpia. La llei del tercer canal no s'aprovà fins al desembre i les emissions regulars de TV3 no pogueren començar fins al 16 de gener del 1984, i encara sense el decret de legalització per part d'RTVE, que el va ajornar fins al desembre següent. Durant l'any 1984, TV3 no era legal i per tant no tenia accés a les xarxes de transmissió, cosa que causà greus perjudicis als informatius i a la programació. El boicot de TVE es va allargar fins al 1986. Malgrat tot, TV3 es va consolidar ràpidament, també al País Valencià (9,3% segons EGM del 1988) i a les Illes (24% segons EGM del 1989).

Etapa de replegament (1988-1995). La sàvia estratègia de fer avançar TV3 en tots els fronts durant els primers anys va topa a la fi dels vuitanta amb dues decisions de gran calat polític impulsades pel PSOE. D'una banda, la privatització limitada de la televisió (amb la concessió al 1989 dels tres canals de cobertura estatal obligatòria: Tele 5, Antena 3 i Canal +). I, de l'altra, la creació de Canal 9, d'RTVV (ens creat al 1984 per les Corts Valencianes), amb règim bilingüe i la distribució del senyal a través de les freqüències amb què es rebia TV3 al País Valencià (gràcies als repetidors pagats per una bona part d'ajuntaments). Al País Valencià, el conflicte entre els dos canals estava servit en perjudici de TV3 i de la llengua. I la progressiva expansió de les privades, calcant el model lingüístic i espanyol-

“M'atreveixo a suggerir que el model de TVC pot estar acabant el primer cycle. Un cycle d'una rellevància –simbòlica, política, cultural i lingüística– indiscutible, consolidat sobretot al Principat però amb un impacte evident a tot l'espai i ciberespai del català, a més d'Europa i del món”

lista de TVE, va segar el procés expansiu de TV3. La “torna” va ser el Canal 33. El model de televisió de Catalunya es va cenyint al Principat de Catalunya.

Etapa de desconcert (1996-2000). Diverses causes van provocar una fase de desconcert entre els responsables de la política de TVC. L'ascens del PP al Govern de Madrid i al de València van provocar canvis estratègics en les aliances de CiU a tots els àmbits d'actuació. L'aparició de les primeres plataformes digitals de televisió per satèl·lit es va produir juntament amb la irrupció de Telefónica també en el sector televisiu. Ni la televisió per cable ni la televisió local aconseguen aclarir les perspectives de desplegament. La crisi del servei públic de ràdio i televisió, en discussió a tot Europa, no es redefinir fins al final de la dècada. A l'estat, la concentració dels mitjans en dos grans grups, entorn de Prisa-Sogecable i de Telefónica, marginava els grups catalans, però destacava el paper únic del grup CCRTV. Cal destacar l'interès per la producció de ficció (primera telenovel·la, *Poble Nou*, 1994). Es va crear el CAC (Consell de l'Audiovisual de Catalunya) al 1996, com a òrgan assessor.

Etapa de reflexió i transformació (2001...). La darrera etapa de transició s'obre quan TVC s'aferma com a nucli central del sistema de comunicació pública de Catalunya i de l'audiovisual català. Malgrat el mandat del Parlament català, les forces polítiques acaben la legislatura (al 2003) sense la llei general de l'audiovisual ni la reforma de CCRTV. La digitalització, Internet i la primera concessió al Grup Godó dels canals digitals terrestres per a Catalunya obren una etapa de difícil pronòstic.

En definitiva, m'atreveixo a suggerir que el model de TVC pot estar acabant el primer cycle. Un cycle d'una rellevància –simbòlica, política, cultural i lingüística– indiscutible, consolidat sobretot al Principat però amb un impacte evident a tot l'espai i ciberespai del català, a més d'Europa i del món. Un balanç d'urgència ha de destacar també, al costat dels encerts, les servituds i mancances atribuïbles a un conjunt de causes, com l'acció adversa dels diferents governs de Madrid, la freqüent supeditació dels canals disponibles a Barcelona i València a interessos partidistes en perjudici d'objectius estratègics i la manca de moviments civils organitzats i potents que reclamin la normalització de canals en català als territoris històrics.

Josep Gifreu és catedràtic de comunicació a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona

JOSEP GIFREU